

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Доктора медичних наук, професора, директора ДУ «Інститут
неврології, психіатрії та наркології НАМН України»

Лінського Ігоря Володимировича

на дисертаційну роботу асистента кафедри психіатрії, психотерапії,
загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького
державного медичного університету МОЗ України

Городокіна Антона Дмитровича

на тему: «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики
в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної
терапії», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду
ДФ 17.600.017 Запорізького державного медичного університету, що
утворена наказом МОН України від 28.09.2020 р. №1198 для розгляду та
проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора з
галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Актуальність теми дисертації

Проблема опіоїдної залежності в Україні має надзвичайне медико-соціальне значення. Впровадження програм замісної підтримувальної терапії, у якості паліативного методу фармакологічного лікування, залишається у центрі дискусії, у тому числі щодо ризиків довготривалого проходження таких програм та формування супутньої психопатологічної симптоматики у їх учасників. У зв'язку з цим актуальним є проведення досліджень у сфері клінічної психіатрії на контингентах осіб, які проходять програми замісної підтримувальної терапії з приводу залежності від опіоїдів.

Дисертаційне дослідження Городокіна Антона Дмитровича полягає у вивченні особливостей коморбідної психопатологічної симптоматики

непсихотичного рівня в осіб із опіоїдною залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії. Перспективність цього напряму досліджень полягає у необхідності поглиблення розуміння психопатогенезу супутньої психопатологічної симптоматики, її систематизації, вивченні її психосоціальних наслідків та розробці принципів психотерапії для підвищення таким чином ефективності терапії осіб, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії та мінімізації психопатологічних ризиків що присутні в даному контингенті.

Враховуючи ретельний вищезазначене, дисертаційна робота Городокіна А. Д. є актуальною для сучасної психіатричної клініки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медичного університету МОЗ України «Коморбідність психічної та іншої патології» (Строк виконання: 2016-2020 рр.) (№ державної реєстрації 0117U006966).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Всі наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, спираються на достатній обсяг клінічного матеріалу, є аргументованими, відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Обґрунтованість та достовірність наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, базуються на результатах клінічного обстеження 100 осіб з діагнозом «Психічні і поведінкові розлади, викликані вживанням опіоїдів, синдром залежності» які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії.

Необхідно відзначити, що висновки дисертаційного дослідження цілком логічні та обґрунтовані, оскільки базуються на раціональному

використанні статистичних методів. Враховуючи вищеперераховане, основні наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у даному дослідженні є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Дослідження що містяться у дисертації є погодженими з Комісією з питань біоетики Запорізького державного медичного університету, не містять даних, які суперечать сучасним вимогам біоетики та медико-етичних норм. Робота виконана з застосуванням методів, які пройшли метрологічний контроль. Достовірність статистичних даних забезпечена використанням надійних методів.

Новизна дослідження та одержаних результатів

Проаналізувавши здобутки дисертаційного дослідження, варто відмітити наступні результати, що мають наукову новизну.

Автором вперше встановлено клініко-анамнестичні та психопатогенетичні особливості коморбідної психопатологічної симптоматики, структуровано та систематизовано виявлені симптомокомплекси у осіб, які перебувають на програмі замісної терапії залежності.

Автором вперше проаналізовано особливості взаємозв'язку між інтенсивністю коморбідної психопатологічної симптоматики та рівнем психосоціальних порушень та встановлено наявність їх дискордантності.

Автором вперше, на основі встановлених психопатогенетичних, клініко-психопатологічних та психосоціальних характеристик коморбідної симптоматики, розроблено психотерапевтичні принципи та схему психотерапії осіб, що перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії.

Теоретичне значення отриманих результатів

У результаті проведених наукових пошуків автором розширено уявлення щодо структурно-динамічних особливостей коморбідної

психопатологічної симптоматики в осіб із опіоїдною залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії. Розширено розуміння ефективності психотерапевтичного впливу на інтенсивність супутньої психопатологічної симптоматики серед даної категорії осіб.

Практичне значення отриманих результатів

Практично значущим є визначення ролі клініко-анамнестичних факторів у формуванні супутньої психопатологічної симптоматики непсихотичного рівня у осіб, що перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії, завдяки чому стає можливим підвищити цінність анамнестичних даних при діагностиці психічних розладів в даному континенті осіб.

Практично значущим є встановлення кореляційних зв'язків між різними групами коморбідних психопатологічних симптомів, що дозволяє підвищити точність прогнозу структурних та динамічних характеристик психічних розладів в даному континенті осіб в ході проходження програм замісної підтримувальної терапії.

Практично значущим є впровадження систематики коморбідної психопатологічної симптоматики та встановлення характеру її зв'язку з рівнем порушень психосоціального функціонування в осіб з контингенту досліджень, що надає перспективу підвищення ефективності планування заходів медико-психологічного та психореабілітаційного характеру в даному континенті осіб.

Цінними у практичному аспекті є запропоновані принципи та двокомпонентна схема психотерапії, вплив якої на вираженість коморбідної психопатологічної симптоматики, дозволяє підвищити ефективність лікування коморбідних психічних порушень в даному континенті осіб.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці

Результати дисертаційного дослідження мають важливе практичне значення як для закладів охорони здоров'я, так і для педагогічного процесу кафедр психіатрії вищих навчальних медичних закладів.

Отримані дані стосовно клініко-психопатологічних характеристик коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії дозволяють підвищити якість клінічної діагностики порушень психічного здоров'я, визначити їх точну етіопатогенетичну приналежність, прогнозувати їх психосоціальні наслідки та підвищити ефективність їх терапії.

Практична значущість одержаних результатів підтверджується впровадженням у практичну діяльність психіатричних та наркологічних відділень лікувально-профілактичних закладів України. Одержані результати дисертаційної роботи також мають важливе практичне значення для навчального процесу на кафедрах психіатрії вищих навчальних медичних закладів: отримані результати дослідження впроваджені в навчальний процес та науково-дослідну роботу Запорізького державного медичного університету МОЗ України (кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології та наркології), Харківського національного медичного університету МОЗ України (кафедри психіатрії, наркології та медичної психології), Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького МОЗ України (кафедри психіатрії, психології та сексології).

Повнота викладання матеріалів дисертації в опублікованих працях

За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових робіт, серед яких 6 статей, із них 5 статей – у фахових наукових виданнях, що рекомендовані ДАК України, 1 стаття – у закордонному виданні, надруковано 6 тез доповідей у матеріалах науково-практичних

конференцій, 8 робіт – без співавторів. Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. У публікаціях знайшли відображення всі основні положення дисертаційної роботи.

Структура та зміст дисертації

Дисертаційна робота Городокіна А. Д. має за традиційну структуру наукового рукопису, викладена на 185 сторінках, складається з анотації на двох мовах, списку публікацій автора, переліку умовних позначень та скорочень, вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, 5 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнень проведеного дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який нараховує 174 джерела, з них 72 кирилицею та 102 латиницею. Текст дисертації викладено державною мовою. Представлений 21 таблицею та 17 рисунками, ілюстративний матеріал є переконливим та інформативним. Слід відмітити, що наукова та літературна якість подання матеріалу та стилю дисертаційної роботи не викликають жодних заперечень.

У вступі здобувач чітко обґрунтував актуальність проблеми, науково коректно сформулював мету, висвітлив наукову новизну, практичну значимість роботи, та особистий внесок автора, навів відомості про апробацію результатів дисертації. Вимоги щодо кількості публікацій у вітчизняних та міжнародних наукових виданнях виконані у повному обсязі.

У першому розділі, присвяченому огляду літератури, автор, ґрунтовно проаналізувавши достатню кількість літературних джерел, в тому числі іноземних, присвячених дослідженню психічних розладів в осіб, які перебувають на програмах замісної підтримувальної терапії залежності. Проведений дисертантом огляд літературних джерел демонструє його обізнаність у проблемі, показує вміння аналізувати складні та суперечливі дані.

У другому розділі дисертант надає характеристику контингенту обстежених та методам дослідження. Обсяг клінічного матеріалу є достатнім – обстежено 100 осіб з діагнозом «Психічні і поведінкові розлади, викликані вживанням опіоїдів, синдром залежності» які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії. Автор чітко описує запропонований підхід до дизайну дослідження, етапність його проведення та соціально-демографічну структуру контингенту обстежених.

Використані методи є цілком правомірними, та створюють підставу для формулювання логічних та достовірних висновків на основі отриманих результатів.

У третьому розділі дисертаційного дослідження представлені клініко-анамнестичні та психопатогенетичні характеристики психопатологічної симптоматики непсихотичного рівня у досліджуваного контингенту осіб. Автором виділено 5 груп анамнестичних факторів та розроблено концепцію їх психопатогенезу.

У четвертому розділі автором встановлено клініко-психопатологічні особливості коморбіної психопатологічної симптоматики у осіб, які перебувають на програмі замісної терапії залежності. Представлено аналіз кореляційних зв'язків між загальним рівнем важкості стану та досліджуваними психопатологічними симптомами зі встановленням їх семіотичних особливостей.

П'ятий розділ дисертації присвячено дослідженню структурно-динамічної характеристики та систематики супутньої психопатологічної симптоматики непсихотичного рівня в осіб, які перебувають на програмі замісної терапії. В даному розділі проаналізовано значущі кореляційні зв'язки між окремими симптомами у структурі досліджуваних станів. На основі аналізу зв'язків, розроблено та сформульовано ієрархічну систематику виявлених симптомокомплексів.

У шостому розділі проаналізовано характер впливу виявленої коморбідної психопатологічної симптоматики на психосоціальне

функціонування осіб з контингенту дослідження. Дисертантом встановлено, що при низьких показниках вираженості симптомів непсихотичних психічних порушень, ступень впливу стану залежності на всі показники психосоціального функціонування є найбільшою. Автор пов'язує це зі збереженням мотивації до соціальної взаємодії та збереженням критики до проявів стану залежності у зазначеного контингенту осіб.

У цьому розділі дисертації сформульовано загальні принципи та схема психотерапії осіб із коморбідними психопатологічними симптомами, що перебувають на програмі замісної терапії залежності. Запропонована модель психотерапії, складається з 2 послідовних блоків. Перший, дистрес-орієнтований блок, направлений на терапію домінуючих симптомокомплексів. Другий, стрес-орієнтований, складається з технік спрямованих на терапію реакції на основні стресори, характерні для даної категорії осіб. Аналіз ефективності розроблених принципів та моделі психотерапії свідчить про її ефективність стосовно симптомокомплексів псевдоневротичного та патоафективного спектрів.

У розділі, присвяченому **аналізу та узагальненню результатів обстежень**, дисертант логічно підбиває підсумки проведених досліджень, зіставляючи їх із сучасними даними літератури та обговорює дискусійні питання. Розділ охоплює всі напрямки дисертаційної роботи.

Результати дисертаційної роботи сформульовано у **5 висновках**, які повністю відповідають поставленій меті, задачам і змісту дисертації. Практичні рекомендації, надані автором, змістовні, логічні та мають конкретне застосування у сучасній психіатричній клінічній практиці.

Відповідність змісту дисертації встановленим вимогам

Зміст дисертаційної роботи Городокіна А. Д. на тему «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії» викладено в чіткій логічній послідовності. В анотації у повному обсязі висвітлені основні

теоретичні, наукові та практичні положення дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 222 «Медицина».

Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення

В результаті аналізу змісту дисертаційної роботи істотних зауважень не виникло. Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, слід зазначити певну перенасиченість тексту складнопідрядними реченнями, важкими для сприйняття. Вказане зауваження не зменшує значимість наукової праці. Дисертація є цілісною і завершеною роботою, виконаною згідно з поставленою метою та визначеними задачами. Оформлення дисертації відповідає усім вимогам для дисертаційних досліджень відповідного рівня.

Дисертанту пропонуються дати відповіді на наступні запитання:

1. При аналізі та інтерпретації отриманих даних ви використовуєте термін «псевдоабстиненція», що не є загальноприйнятим. Яке значення ви покладаєте у цей термін, та яке значення «псевдоабстиненції» у контексті дослідження?

2. У розділі аналізу соціальної значущості хвороби ви демонструєте що, при зниженні інтенсивності психопатологічних проявів підвищуються значення усіх аспектів соціальної значущості – це пояснюється головним чином зміною фокусу уваги від психічного дискомфорту до об'єктивних джерел соціального стресу, проте присутній також й інший ефект – при підвищенні інтенсивності психопатологічних проявів вище умовного «клінічного» рівня інтенсивності, соціальна значущість хвороби теж підвищується, хоча і не так інтенсивно. Яка природа даного феномену?

3. При аналізі кореляційних зв'язків окремих груп психопатологічних симптомів у розділі 3, усі групи мають середні або високі показники кореляційного зв'язку між собою, окрім групи симптомів «соматизації», яка має низькі значення коефіцієнту кореляції з більшістю інших груп, окрім симптомів тривоги та депресії. Яка ваша інтерпретація даного факту?

Висновок

Дисертаційна робота Городокіна Антона Дмитровича на тему «Особливості коморбідної психопатологічної симптоматики в осіб із залежністю, які перебувають на програмі замісної підтримувальної терапії» представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина» є самостійною закінченою науково-дослідною роботою з вперше встановленими науковими положеннями, що обґрунтовані та практично підтверджені результатами. Дисертаційне дослідження є актуальним для сучасної психіатричної клініки, оскільки сприяє підвищенню ефективності діагностики та терапії осіб із опією наркозалежністю та супутньою психопатологічною симптоматикою, що перебувають на програмі замісної терапії залежності. Вивчення дисертації дозволяє зробити висновок, що за актуальністю, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 10, 11 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

директор ДУ «Інститут неврології,
психіатрії та наркології НАМН України»,
доктор медичних наук, професор

І. В. Лінський

